

Ярошук О. В., аспірант.

РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ НОВОЇ ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ЗГІДНО З НАЦІОНАЛЬНИМ СТАНДАРТОМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ № 2 "БАЛАНС".

Сьогодні в Україні здійснюється процес реформування національної системи бухгалтерського обліку, що є складовою частиною комплексу заходів, направлених на трансформацію економіко-правового середовища відповідно до вимог ринкової економіки.

З цією метою на основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку розроблені національні стандарти бухгалтерського обліку.

Згідно з програмою реформування системи бухгалтерського обліку, яка затверджена Кабінетом Міністрів України, розроблені і опубліковані документи, які регламентують бухгалтерську діяльність відповідно до нових правил бухгалтерського обліку. Основними з них є Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" та ряд стандартів бухгалтерського обліку.

Одним з важливих питань, які виникають з прийняттям вказаних документів, є розрахунок фінансових коефіцієнтів для оцінки платоспроможності підприємства на основі нової форми балансу.

Особливу увагу при цьому слід звернути на коефіцієнти ліквідності, до яких відносять:

- коефіцієнт покриття;
- проміжний коефіцієнт покриття;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт покриття – це відношення поточних активів до найбільш термінових зобов'язань підприємства. Він відображає можливість погашення найбільш термінових зобов'язань за рахунок поточних активів.

Основні питання, які виникають при складанні формули розрахунку коефіцієнту покриття на основі нової форми балансу це:

- які активи слід відносити до поточних;
- які зобов'язання відносити до найбільш термінових.

На думку Л. А. Бернстайн до поточних активів слід відносити грошові кошти і інші активи, які припускається перетворити в готівку, продати чи спожити протягом року, якщо тривалість виробничо-комерційного циклу менша року.

Виробничо-комерційним (операційним) циклом, при цьому, вважається проміжок часу між придбанням сировини, матеріалів і послуг та кінцевою реалізацією у вигляді надходжень грошових коштів від продажу продукції (надання послуг) підприємством.

Відповідно до цього виникає питання: чи слід включати в склад поточних активів затрати майбутніх періодів, що відображаються в III розділі активу балансу.

Згідно з п. 36 національного стандарту бухгалтерського обліку № 2 "Баланс" "в складі витрат майбутніх періодів відображаються затрати, які мали місце протягом звітного чи попередніх звітних періодів, але відносяться до майбутніх звітних періодів".

Дане твердження не дозволяє дати однозначну відповідь на поставлене запитання. Протиріччя тут виникає внаслідок нечіткого розмежування понять нарахованих, наперед оплачених і відкладених витрат (аналогічно відносно нарахованих, наперед оплачених і відкладених доходів).

В зарубіжній практиці до складу витрат (доходів) майбутніх періодів включаються наперед оплачені і відкладені витрати (доходи). Основні відмінності між нарахованими, наперед оплаченими і відкладеними витратами (доходами) наведені в таблиці 1.

Приведений в таблиці 1 поділ витрат (доходів) на нараховані, наперед оплачені і відкладені дозволяє уникнути протиріч, які пов'язані з визначенням понять витрат (доходів) майбутніх періодів і наступною їх класифікацією на поточні і непоточні активи (зобов'язання).

Тому нараховані витрати повинні відображатися в складі поточних зобов'язань, а нараховані доходи – в складі поточних активів.

Розглянемо наперед оплачені і відкладені витрати.

Оскільки реформування національної системи бухгалтерського обліку передбачає відповідність національних стандартів бухгалтерського обліку міжнародним стандартам, то для характеристики цих видів витрат звернемося до міжнародного стандарту бухгалтерського обліку № 13 "Представлення поточних активів і поточних зобов'язань".

Згідно з даним стандартом затрати майбутніх періодів включаються в склад поточних активів при умові, що очікується їх повне використання протягом одного року починаючи з дати складання балансу (наперед оплачені витрати), а до необоротних активів включаються витрати майбутніх періодів, які повинні бути списані на витрати протягом декількох звітних періодів (відкладені витрати (III розділ активу балансу)).

Виникають питання і при визначенні найбільш термінових зобов'язань, а саме: чи відносяться статті розділу V пасиву балансу "Доходи майбутніх періодів" до найбільш термінових зобов'язань.

Згідно з п.61 національного стандарту бухгалтерського обліку №2 "Баланс" в склад доходів майбутніх періодів включаються доходи, які отримані протягом поточного і попередніх звітних періодів, які відносяться до майбутніх звітних періодів.

З метою вирішення питання про включення статей розділу V пасиву балансу "Доходи майбутніх періодів" в склад найбільш термінових зобов'язань при розрахунку коефіцієнта покриття варто звернутися до зарубіжного досвіду.

В міжнародному стандарті бухгалтерського обліку №13 "Представлення поточних активів і поточних зобов'язань" до поточних зобов'язань, поряд із зобов'язаннями, які підлягають оплаті за вимогою кредитора, відносяться та частина зобов'язань, погашення яких очікується протягом одного року починаючи з дати складання балансу.

Такими зобов'язаннями згідно з стандартом є наперед оплачені доходи.

Наперед оплачені доходи створюють зобов'язання, тому що гроші уже отримані, а відповідна виручка не зароблена до кінця звітного періоду.

З вищенаведеного слід зробити висновок, про те, що доходи (відкладені доходи), які включаються до складу V розділу пасиву балансу, не слід відносити до поточної заборгованості.

З врахуванням викладеного вище формула для розрахунку коефіцієнта покриття буде мати вигляд:

$$K_n = \frac{\text{Оборотні активи (р.260)}}{\text{Поточні зобов'язання (р.620)}} \quad (1)$$

Другим коефіцієнтом, який застосовується для оцінки платоспроможності підприємства, є проміжний коефіцієнт покриття.

Таблиця 1.

Назва витрат (доходів)	Визначення	Пояснення	Приклад
Нараховані витрати (accrued expenses)	Витрати, які нараховані, але ще не оплачені	Витрати понесені, але ще не записані і не оплачені, тобто є зобов'язаннями	Заробітна плата, яка нарахована, але ще не виплачена
Наперед оплачені витрати (prepaid expenses)	Витрати, які оплачені наперед, але ще не здійснені	Витрати, які оплачені наперед за товари (послуги), але повинні бути спожиті протягом звітного періоду	Оплачені авансом послуги, страхові поліси, витрати на рекламу
Відкладені витрати (deferred charges)	Витрати, які оплачені наперед, але ще не здійснені	Витрати, які оплачені наперед за товари (послуги), але будуть спожиті протягом наступних звітних періодів	Виплачені аванси на декілька звітних періодів (страхові поліси)
Нараховані доходи (accrued revenues)	Доходи, які не зароблені, але ще не отримані	Доходи не отримані, але зароблені в поточному звітному періоді (дебіторська заборгованість)	Послуги, які надані до отримання оплати
Наперед оплачені доходи (prepaid revenues)	Доходи, які отримані наперед, але ще не зароблені	Доходи, які отримані до того як зароблені, але повинні бути віднесені на звітний період, в якому вони будуть зароблені	Орендна плата оплачена наперед терміном до 12 місяців
Відкладені доходи (deferred revenues)	Доходи, які отримані наперед, але ще не зароблені	Доходи, які отримані до того як зароблені, але повинні бути віднесені на майбутні періоди, в яких вони будуть зароблені	Орендна плата, яка взята наперед терміном більше 1 року

На відміну від коефіцієнта покриття проміжний коефіцієнт покриття відображає ступінь покриття найбільш термінових зобов'язань підприємства грошовими засобами і поточними активами, які найбільш швидко можуть бути перетворені в грошові засоби.

До складу поточних активів слід віднести дебіторську заборгованість, векселі отримані, поточні фінансові інвестиції, наперед оплачені витрати, грошові засоби та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті.

При розрахунку цього коефіцієнта із складу поточних активів в першу чергу необхідно виключити запаси, як найменш ліквідні поточні активи з невизначеним терміном реалізації і ймовірними втратами в вартості при реалізації.

В деяких випадках окремі види запасів можуть бути більш ліквідними, ніж дебіторська заборгованість, яка повільно оплачується.

Дебіторська заборгованість відноситься до ліквідних оборотних активів лише в тій частині, в якій вона може бути погашена протягом 12 місяців з дати складання балансу (до уваги не береться довгострокова дебіторська заборгованість р.050 I розділу активу "Необоротні активи").

Векселі отримані є достатньо ліквідними активами. Однак вони потребують особливої уваги, оскільки можуть бути менш ліквідними, ніж звичайна дебіторська

заборгованість, якщо застосовуються як засіб пролонгації термінів оплати за неоплаченими рахунками.

Згідно з п.33 національного стандарту бухгалтерського обліку №2 "Баланс" поточні фінансові інвестиції – це фінансові інвестиції на термін, що не перевищує одного року, і які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

Наперед оплачені витрати не є достатньо ліквідними активами. Однак вони не виключаються зі складу оборотних активів, так як скорочуються поточні грошові витрати, зберігаючи грошові кошти підприємства.

Грошові засоби і їх еквіваленти в національній і іноземній валютах (короткострокові фінансові інвестиції), які є найбільш ліквідними активами, також включаються до складу поточних активів. Таким чином, формула розрахунку проміжного коефіцієнту покриття матиме вигляд:

$$K_{пп} = \frac{\text{Оборотні активи (р.260)} - \text{Запаси (р.100, 110, 130, 140)}}{\text{Поточні зобов'язання (р.620)}} \quad (2)$$

Третім коефіцієнтом ліквідності, що використовується в практиці оцінки платоспроможності підприємств, є коефіцієнт абсолютної ліквідності. Він показує, наскільки найбільш термінові зобов'язання покриті найбільш ліквідними активами.

До найбільш ліквідних активів відносять активи, які задовільняють наступні вимоги:

- термін, за яким вони можуть бути реалізовані у випадку необхідності, повинен бути якнайменшим;

- втрати від їх можливої швидкої реалізації повинні бути мінімальними.

Відповідно до вищеперерахованих критеріїв до таких активів відносять грошові кошти і їх еквіваленти в національній і іноземній валютах.

Формула розрахунку коефіцієнта абсолютної ліквідності відповідно матиме вигляд:

$$K_{ал} = \frac{\text{Грошові кошти і їх еквіваленти (р.230 + р.240)}}{\text{Поточні зобов'язання (р.620)}} \quad (3)$$

Підсумовуючи, можна сказати, що перехід на нові стандарти фінансової звітності викликає у суб'єктів господарювання багато запитань.

Тому ми сподіваємося, що дана публікація внесе певну ясність в методику розрахунку коефіцієнтів ліквідності згідно з національним стандартом бухгалтерського обліку №2 "Баланс".